

ДОКАЗАТЕЛСТВЕНАТА СТОЙНОСТ НА СНИМКИ, ЗВУКО- И ВИДЕОЗАПИСИ, ИЗГОТВЕНИ ИЗВЪН НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС. ПРЕГЛЕД НА ЧАСТ ОТ ПРАКТИКАТА НА ВКС

*Гл. ас. д-р Аделина Хаджийска¹
ВСУ „Черноризец Храбър“*

Съвременните цифрови технологии позволяват създаване на фотоснимки, звукозаписи и видеозаписи извън рамките на наказателния процес по различно време и поводи. Някои от тях са резултат на регламентирана в закона дейност: видеонаблюдение на специални обекти, банкови офиси, големи предприятия, училища, жилищни комплекси, болници, хотели, магазини и др. В други случаи снимки и записи могат да бъдат създадени „случайно“ или „преднамерено“ от страна на обикновени граждани във връзка с най-различни цели, като осъществяването от тях фотографиране, филмиране и наблюдение не представлява дейност, подчинена на предварително установен законен регламент. Като източници на доказателствена информация извънпроцесуалните снимки и записи имат важно доказателствено значение за разглеждането и решаването на наказателни дела, когато съдържат информация относно предмета им на доказване.

Приобщаването на „случайни“ и/или „преднамерени“ снимки, звуко- и видеозаписи към доказателствената съвкупност е било предмет на разглеждане от страна на доктрината и юриспруденцията не веднъж. В исторически аспект според константната съдебна практика изграждане на вътрешно убеждение на държавния орган въз основа на случайно създадени извън процеса записи е недопустимо². Различен е подходът в по-новата теория и практика на ВКС, които приемат, че снимки, видеозаписи и звукозаписи могат да бъдат приобщени към доказателствените материали в качеството на веществени доказателства, като критерий за тяхното приобщаване е начинът на създаването им³.

¹ Доктор по наказателен процес.

² Вж. **Шекерджиев, К.** Преглед на част от практиката на ВКС, НО, във връзка с често срещани проблеми, свързани с доказването в наказателното производство. В: Научни трудове на института за държавата и правото Българска академия на науките, Том XII, София, 2015, с. 171.

³ Пак там, с. 172; Р-456 -ВКС I– Н. О.

Днес при решаването на този въпрос ръководно-решаващият орган най-напред трябва да направи внимателна преценка дали те са изготвени в съответствие с изискванията на чл. 32, ал. 2 КРБ и чл. 8, § 1 ЕКЗПЧОС. Могат ли да се ползват извънпроцесуални снимки и записи в процеса на доказване трябва да се решава за всеки конкретен случай. Това разрешение е правилно, защото основният закон и Конвенцията очертават по идентичен начин правото на личен живот и неприкосновеност на гражданите. Те съдържат приблизително еднакви критерии за ограничаване на тези права от друг субект в определена степен.

Известно е, че въпреки забраната „никой не може да бъде следен, фотографиран, филмиран, записван или подлаган на други подобни действия без негово знание или въпреки неговото изрично несъгласие освен в предвидените от закона случаи“ конституционното право на личен живот не е абсолютно (чл. 32, ал. 1 КРБ). То подлежи на ограничаване само със закон и при спазване принципа на пропорционалността⁴, т.е. ограничаването да е пропорционално на друга конституционно оправдана цел, каквато например е защитата на човешки живот, на собствеността и др. В тази връзка е и забраната с упражняването на основни конституционни права да се накърняват правата и законните интереси на другите (арг. чл. 57, ал. 2 КРБ). Със съществено значение е допуснатото ограничаване на конституционното право по чл. 32, ал. 2 КРБ на изрично правно основание, посочено в закона, или при съгласие на лицето. Затова, когато се извършва дейност по наблюдение, фотографиране, филмиране и др. подобни, тя трябва да се регулира от законови разпоредби, които задължават да се уведомяват гражданите.

Видеонаблюдението, разгледано през призмата на Закона за защита на личните данни (ЗЗЛД) и практиката на Комисията за защита на личните данни (КЗЛД), е дейност по идентифициране и в този смисъл представлява обработка на лични данни⁵. Право да видеозаписват (аудио-видеозаписват) у нас имат търговци или юридически лица, както и техни звена за самоохрана, които са лицензирани да осъществяват охранителна дейност по Закона за частно-охранителната дейност (ЗЧОД), както и държавни институции за изпълнение на своите функции. В останалите случаи тя е допустима само при наличие на нормативно основание или при изрично съгласие на отделния гражданин. Доколкото се касае за правнорегламентирана дейност, попадаща в изключението на чл. 32, ал. 2 КРБ, оправомощените субекти, които са и администратори на лични данни по смисъла на ЗЗЛД, имат право да аудио-видеонаблюдават, но са длъжни да уведомят гражданите с информационни табла, поставени на видно място. От тях трябва да става ясно, че се използват технически средства за наблюдение и контрол на обекта, без да е необходимо да се уточнява тяхното местоположение. Приема се, че гражданите

⁴ Повече по този въпрос вж. **Чинова, М.** Наказателнопроцесуална принуда и неприкосновеност на личността. София: Сиби, 1998, с. 33 – 39.

⁵ Комисията за защита на личните данни е имала възможността да се произнесе по въпроса за видеонаблюдението. Според практиката ѝ видеозаписите от средствата за наблюдение съдържат „лични данни“, защото чрез тях можете да бъдете физически идентифициран/а по безспорен начин. Видеонаблюдението е действие по обработване на лични данни, тъй като се извършва запис чрез технически средства за видеонаблюдение. Повече по този въпрос вж. Решение на КЗЛД № 783/2018 г.

са предоставили своето съгласие по смисъла на ЗЗЛД техните лични данни да бъдат обработени чрез съответните технически средства, след като не са възразили пред съответния администратор. Записът от своя страна представлява материален носител на информация с лични данни по смисъла на ЗЗЛД и на това основание е защитена⁶.

Ето защо, когато снимките, аудио- и видеозаписите са резултат на законосъобразно видеонаблюдение, съдържат данни в обективна връзка с предмета на доказване по конкретно наказателно дело, те могат да се ползват в процеса на доказване като веществено доказателство⁷. Това е логично, като се има предвид, че снимките, записите и др. се изготвят по ред, предвиден в ЗЧОД, Закона за движение по пътищата и др. По същество това са резултати от фотографиране, аудио- и видеонаблюдение или друга дейност, за която, независимо че е извън НПК, има изрична правна регламентация и тя е в обхвата на изключението по чл. 32, ал. 2 КРБ – да бъде предвидена в закона. Доколкото снимките и записите са направени в съответствие с нормативните изисквания, те имат доказателствена стойност, ако установяват релевантни факти по конкретно наказателно дело.

В този смисъл е ориентирана по-новата съдебна практиката на ВКС. „Материалните носители, съдържащи записите, са предмети, върху които има следи от престъплението и представляват веществени доказателства по смисъла на чл. 109 НПК (Р-390-II -ВКС-н.о.). В посоченото решение изрично указано, че е неправилно случайно създадените фотоснимки, диапозитиви, кинозаписи, видеозаписи и пр., които отразяват или съдържат информация за обстоятелства, включени в предмета на доказване, да се смесват със съответните веществени доказателствени средства, визирани в чл. 125, ал. 1 НПК. В друго свое решение ВКС също приема, че запис, направен с охранителна камера, представлява годно доказателство и следва да бъде приобщено към доказателствената съвкупност, събрана по делото⁸.

Изводът е, че когато снимки, записи и др. са изготвени извън рамките на наказателния процес, но са резултат от правно регламентирана дейност, т.е. създадени в съответствие с конкретни нормативни предписания, те могат да бъдат приобщени към доказателствените материали по делото, когато отговарят и на останалите изисквания за доказателство по смисъла на чл. 104 НПК.

Това поставя въпроса имат ли същата доказателствена стойност снимките, записите и др., създадени не по установените ред и правила, а от случайни граждани, преди началото на процеса.

В по-ранната си съдебна практика и в някои отделни свои решения ВКС приемаше, че информацията, съдържаща се в записи, изготвени извън рамките на процеса представлява лични данни по смисъла на ЗЗЛД и когато е събрана в нарушение на този акт, тя не може да се използва за доказване по конкретно наказателно дело, защото е нарушено конституционното изискване на чл. 32, ал. 2 КРБ. Решаващият състав обосноваваше извода, че извънпроцесуалните аудио- и видеозаписи, съдържащи релевантна информация, резултат от осъществено ви-

⁶ Решение на КЗЛС № 778/2020 г.

⁷ Р-116 -2010 – ВКС – III – н.о.

⁸ Р-170-2013 – ВКС – III – н.о.

деонаблюдение по установен регламент, не могат да се приобщят към доказателствената съвкупност, когато не са създадени в съответствие с предписания в закона ред. Подобно на веществените доказателствени средства, събрани в противоречие с изискванията на НПК, те не притежават доказателствена стойност и исканията за тяхното приобщаване се отхвърлят само на това формално основание. Постепенно тази практика на съда е изолирана като незаконосъобразна. Известно е, че разглежданите основни права не са от категорията на абсолютните и в определени случаи неприкосновеността на личния живот по чл. 32, ал. 3 КРБ може да бъде ограничена освен в предвидените от закон случаи и съобразно принципа на пропорционалността, когато следва да се защити друга конституционно установена цел, например правото на живот и телесна неприкосновеност, на собственост и др.⁹ На още по-голямо основание не е налице нарушение на изискването по чл. 32, ал. 2 КРБ, когато заснетото лице е дало изрично съгласие или е знаело за ползваните технически средства за наблюдение и въпреки това не се е противопоставило.

Следователно създадените снимки, звукозаписи и видеозаписи в противоречие с нормативно предписаните правила, било тези по НПК или други закони, не могат а priori да бъдат изключени от доказателствената съвкупност само на формалното основание „създадени по различен от указания в разпоредбите на НПК ред“. Тяхното приобщаване за целите на наказателното производство не винаги ще доведе до пълно нарушение на конституционното изискване по чл. 32, ал. 2 КРБ и правото по чл. 8 § 1 от ЕКЗПЧОС. Необходимо е винаги да се прави преценка дали в определени хипотези лицето е дало изрично съгласие, или е знаело за ограничаване на правата му, но не се е противопоставило на това. В този смисъл са постановени през последните години по-голяма част от съдебните решения на ВКС. Приема се, че записите на обществени мероприятия и събития могат да служат за доказване в процеса, ако допринасят за разкриване на обективната истина, тъй като не е нарушен чл. 32, ал. 2 КРБ и лицето е знаело за създадените записи, като не се е противопоставило на тяхното изготвяне.

По същия начин се решава въпросът за доказателствената стойност на създадените „случайно“ или с нарочна цел снимки и записи от граждани, станали свидетели на престъпно поведение, предмет на конкретно наказателно дело. Преценката за допустимото приобщаване на тези извънпроцесуални записи се прави през призмата на чл. 32, ал. 2 КРБ. Във всеки случай се изследва дали намесата в личния живот на гражданите е пропорционална с оглед постигането на защита на друго конституционно установено право, или не. Това означава, че следва да се търси баланс между конституционните права на пострадалото лице и нарушението на правата на извършителя и да се търси защита на обществен интерес от разкриването и наказването на престъплението. Така в Решение № 232 от 29.04.2010 г. по НОХД № 170/2010 г. III НО създадените видеозаписи на ловни трофеи са приобщени към доказателствената съвкупност като годно доказателство. Нещо повече, прави впечатление, че в цитираното съдебно решение съдът не е прове-

⁹ Вж. **Чинова**, М. Наказателнопроцесуалната принуда и неприкосновеност на личността. София: Сиби, 1998, с. 29 – 40.

рявал дали лицата са знаели, че са били видеозаписани, респективно, че са били съгласни с това.

В заключение може да бъде направен извод, че разглежданите извънпроцесуални снимки са приобщавани към събрания доказателствен материал като веществени доказателства, когато съдържат процесуално релевантна информация за правилното решаване на наказателни дела. С още по-голямо основание те биват приобщавани, когато са и единственият възможен начин за установяване на обстоятелства, свързани с предмета на доказване по наказателното производство.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Чинова, М. Наказателнопроцесуалната принуда и неприкосновеност на личността. София: Сиби, 1998.
2. Шекерджиев, К. Преглед на част от практиката на ВКС, НО във връзка с често срещани проблеми, свързани с доказването в наказателното производство. В: Научни трудове на института за държавата и правото Българска академия на науките. Том XII. София.
3. Практика на ВКС и КЗЛД.

ДОКАЗАТЕЛСТВЕНАТА СТОЙНОСТ НА СНИМКИ, ЗВУКО- И ВИДЕОЗАПИСИ, ИЗГОТВЕНИ ИЗВЪН НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС. ПРЕГЛЕД НА ЧАСТ ОТ ПРАКТИКАТА НА ВКС

*Гл. ас. д-р Аделина Хаджийска
ВСУ „Черноризец Храбър“*

Резюме: Настоящата статия разглежда въпроса за доказателствената стойност на изготвените извън рамките на наказателния процес снимки и аудио-видеозаписи, съдържащи релевантна информация относно предмета на доказване. В доклада е направен кратък обзор на съдебната практика. Успоредно са анализирани основните критерии за приобщаване на случайно създадените снимки и аудио-видеозаписи към доказателствения материал по наказателни дела.

Ключови думи: наказателно дело, наказателен процес, веществени доказателства, снимки, видеозаписи.

**EVIDENTIAL FORCE OF PHOTOS, AUDIO-
AND VIDEO RECORDINGS TAKEN OUTSIDE THE CRIMINAL
PROCEDURE. VIEW OF PART OF THE PRACTICE
OF THE SUPREME COURT.**

Chief Assist. Prof. Adelina Hadzhiyska, PhD¹⁰
VFU „Chernorizets Hrabar“

Summary: This article addresses the issue of the evidential force of out-of-criminal photos and audio-video recordings containing relevant information about the subject matter of the evidence. The report provides a brief view of case law. In parallel, the main criteria for including randomly created photos and audio-video recordings to the evidence in criminal cases are analyzed.

Keywords: criminal case, criminal procedure, material evidence, photos, videos.

¹⁰ PHD in Criminal Procedure.